

Jan Viklef

Životopisná data:

Jan Viklef (John Wyclif) se narodil kolem roku 1330 v Anglii. Studoval v Oxfordu, kde získal v roce 1372 doktorát teologie a nadále se jí věnoval. Pro své radikální názory mu bylo v roce 1381 zakázáno v Oxfordu přednášet. Arcibiskup z Canterbury na následující rok svolal synodu, která měla projednat jeho případ. Viklef byl odsouzen a stáhl se do své farnosti, do smrti mu tehdy zbývaly dva roky a v této době sepisuje další kritická díla. 22. května r. 1377 odsoudil papež Řehoř XI. 19 vybraných vět ze spisu oxfordského profesora „*O světském panování – De civili dominio*, 1376). Oxfordská universita však znemožnila Viklefův výslech tím, že jej uvěznila.

Jan Viklef zemřel v roce 1384. Viklefovým nástupcům se říkalo lollardi (vyžadovali především zjednodušení obřadů, odstranění klerikální společnosti a sekularizaci majetku duchovních), Viklefův vliv však byl celkově větší v Čechách. Viklef může být chápán jako předchůdce protestantismu, nebo i jako jeden z jeho prvních myslitelů.

Sociální pozadí:

Za morové nákazy v Anglii mezi lety (1348-1349) poklesl počet obyvatel ze 4 na 2,5 milionu (!). Okamžitě se projevil nedostatek pracovních sil, načež řemeslníci žádali zvýšení mezd a poddaní propuštění z nevolnictví. Šlechta, cechy a světská a duchovní vrchnost si uvědomily hrozící obtíže, a tak byl přijat zákon o „omezené mzdě a daň z hlavy pro všechno obyvatelstvo“. Už r. 1351 vynesl tento „zákon“ *kurii* 5x více prostředků než *koruně*. Nejlepší obročí byla postulována pro papeže, který byl záhy obviňován z toho, že „své ovečky *nepase*, ale bezuzdně *stříhá*“. V podobném smyslu se nesla i kritická kázání Viklefova.

Prvotní církev jako vzor:

Pro Viklefa, ale i jiné bylo Písmo jediným základem víry. Příklad prvotní církve, apoštolů i samého Ježíše byl pro Viklefa nenahraditelným. Chudoba se stala tématem číslo jedna. Odklon církve od bohatství a příklon k raně křesťanské chudobě mohl způsobit jen radikální zlom – **odejmutí světské moci církvi**. Téměř bezprostředně se proti Viklefovu kázání ohradily klérus a bohaté řády a zažalovaly Viklefa v Římě. Viklef byl vyslýchán v Londýně; pozdější papežův rozsudek (Řehoř XI., 1377) zůstal bez odezvy. Po vypuknutí papežského schizmatu Viklef svůj boj ještě přiostrčil. Oba papeže nazýval „antikristy“ a dokazoval, že papežská universální moc byla „zlomena“.

Viklefovo učení o Večeři Páně:

Viklef odmítá učení o Večeři Páně ze dvou důvodů: 1) Prvotní církvi bylo učení o proměňování v podstatě neznámé a cizí, 2) Transsubstanciace narušuje „řád bytí“. Podle Viklefa zůstává víno i po proměnění vínem, chléb chlebem; Ježíš je ve svátosti eucharistie přítomen jen duchovně. Viklef nenalézá v Bibli doložené učení o: uctívání ostatků svatých, o kultu svatých, o odpustcích, o očištění, o individuální zpovědi a o sloužení mše. Po tomto Viklefovu nálezku se proti němu obrátily i žebravé řády, které jej do té doby podporovaly (!).

Důsledky Viklefova učení:

V r. 1381 vypuklo selské povstání, které ve Viklefovi spatřovalo přirozeného vůdce. Přestože Viklef povstání neschvaloval, spojila se duchovní a světská moc v boji proti pozemkové aristokracii. R. 1382 bylo na dominikánském sněmu v Londýně Viklefovo učení odmítnuto. Oxfordská universita jej zbavila profesorského úřadu. Další Viklefovy kroky směřovaly proti tzv. „**4 novým sektám**“: proti obročníkům, mnichům, donátorům a žebravým řádům. Času měl však John Viklef málo. Zemřel r. 1348 na své venkovské faře v Lutterworthu u Oxfordu.

Viklefismus působil v jisté „hrubší, omezenější“ podobě ještě několik desítek let ve středních a nižších vrstvách, mezi tzv. „*lollardy*“, od lat. *lollium* = plevel). Inkvizice, která přišla do Anglie r. 1401 pronásledovala viklefovyce a dávala je trestat a veřejně popravovat. Čeští studenti studující v Oxfordu přinesli Viklefovo učení na pražskou universitu. Kostnický koncil odsoudil r. 1415 spolu s Janem Husem též Viklefovo učení. R. 1428 byly Viklefovy ostatky vykopány, spáleny a rozprášeny. Do husitských Čech se uchýlil viklefovec Petr Payne Engliš.

John Viklef prosazoval angličtinu jako úřední a literární jazyk. Se svými žáky překládal Viklef (nazývaný „doctor evangelicus“) Vulgátu do angličtiny. Tento latinsko→anglický překlad se také označuje „**Biblí lollardů**“.

Učení:

- a) *De paupertate Christi (O Kristově chudobě)* – Viklef konstatuje, že církev je dnes bohatá a vše je zde prodejně, Ježíš i apoštolové však byli chudobní, je proto třeba aby nynější páni církvi od bohatství pomohli. Církev opírá svůj nárok na majetek o Konstantinovu donaci, tuto donaci ovšem Viklef pranýřuje, papež Silvestr se jejím přijetím dopustil hříchu, v tomto ohledu zachovala východní církev větší věrnost. Toto učení se samozřejmě líbilo světské vládě, církev v tehdejší Anglii vlastnila asi třetinu

*lollard
lollard
lollard
= 400000
100*

půdy, přesto však usilovala o to, aby nemusela platit daně. Díky tomu získal Viklef mocné ochránce a snad díky tomu byl i přes odsouzení synodu a tvrdou kritiku církve pohřben do posvěcené půdy. V roce 1428 byly nicméně jeho ostatky vykopány a spáleny.

- b) *De potestate pape, De ordine christiano, De gradibus cleri ecclesie* – papežův nárok se zakládá na jeho mravním charakteru, musí být následovníkem Krista, v opačném případě je Antikrist, později je Viklef ještě kritičtější. Papežův nárok jako takový se chybně opírá o Petrovo postavení mezi apoštoly, žádný z apoštolů nepřevyšoval své druhy, papežův primát tak není zdůvodněn Novým zákonem, ani nemůže světsky panovat, prvotní církve zná pouze diakony a kněze. Každý papež je Antikrist.
- c) *De eucharistia* – učení o přepodstatnění se neslučuje s učením první církve, požívání Kristova těla je pouze duchovní (Kristovo tělo je v chlebu přítomno stejně jako duše v těle, nebo jako poselství na listu papíru, toto poselství nezmění substanci – podstatu papíru, ale přesto jeho charakter), fyzicky zůstává chléb chlebem a víno vínem (takzvané učení o remanenci). Oslavené tělo Kristovo zůstává v nebi.

Duchovní přijímání těla Kristova netkví v jeho tělesném přijímání, žvýkání či dotýkání se posvěcené hostie, nýbrž v nasycení duše oplodňující vírou, podle níž náš duch nachází občerstvení v Pánu ... Neboť není nic horšího než potřeba tělesně jíst tělo a tělesně pít krev člověka, jehož tak vroucně milujeme.

- d) *De veritate Sacrae Scripturae* – Bible je základní norma, jde o lex Christi, a to ve své jednotě – Starý a Nový zákon jsou unum verbum. Biblí je třeba poměřovat církve, tradici, koncily i papeže. Nadto by se v ní měli vzdělávat všichni lidé, nejen kněží, proto Viklef vznáší požadavek na její překlad do každodenního jazyka.